

etiam lib. I. in Marcion. ante medium. S: Cyprianus lib. II. epist. 1. de Baptismo et Confirmatione dicit: « Si Sacramento utroque nascantur. » Lib. II. epist. 3. ad Cæciliū: « Quo et ipso, inquit, Sacramento (Eucharistie) populus noster ostenditur adunatus. » Et lib. IV. epist. 7. ad Magnum: « Neque enim sis in Sacramento salutari deictorum contagia, ut in lavacro carnali et seculari, sordes cutis, et corporis abluuntur. » Eadem utuntur voce Lactantius lib. IV. cap. 17. Hilarius in illud Psal. CXXI. *Et abundanter diligenteribus te (1).* Hieronimus in cap. LXIV. Ezech. et in cap. I. Malach. Augustinus in epist. 118. et lib. II. doct. Christ. cap. 3. et demum omnes posteriores.

Ex quibus Patrum sententiis colligimus, nomen hoc esse antiquissimum, et proinde retinendum, etiam si in Scripturis non haberetur: quonodo retinemus multa alia nomina, quæ non sunt in Scripturis, ut Tritianum, consubstantiale, personam etc. Periculosisima enim est, vocum novarum libertas in Ecclesia, cum paulatim ex novis vocibus, novæ etiam res oriantur cum unicuique licet in rebus divinis nomina fingere. Unde et B. Paulus prohibet profanas vocum novitates I Timoth. VI. et S. Augustinus lib. X. Civit. cap. 23: « Liberis, inquit, vocibus loquuntur Philosophi, nec in rebus ad intelligentem difficillimum offendentem religiosarum aurium pertimescent: Nobis autem ad certam regulam loqui fas est, ne verborum licentia, etiam de rebus, que his significant, impian gignat opinionem. »

Rursus colligimus, tum ex Scripturis, tum ex Patribus citatis, Kemnitio falsa, et pugnantia de hoc nomine loqui. Nam pag. 28. sic ait: « Augustinus primus ferme cœpit vocabulum Sacramenti in hac quidem materia extendere, et latius usurpare, quam antiquitas fecerat. In epistola enim quinta ad Marcellinum de signis loquens inquit: « Que cum ad res divinas pertinent, Sacra menta appellantur. Ut igitur Augustino ali quid sit Sacramentum, satis est, si rei aliquis divine, vel sacre signum sit. » Hæc ille. At falsum esse primum Augustinum fuisse, qui extenderit hoc nomen ad alia sacra signa, quam ad Baptismum, et Eucharistiam, patet ex omnibus Scripturis citatis, et ex Tertulliano, Cypriano, ac Lactantio locis notatis: et præterea patet ex ipso Kemnitio,

qui paulo ante, id est, pagina 22, sic ait: « Coniunctio viri et uxoris in coniugio, est Sacramentum conjunctionis Christi, et Ecclesie ad Ephes. V. » Et infra: « Omnes figuræ, et allegorias significantes aliquid Patres vocant Sacramenta. Tertullianus lib. V. contra Marcionem vocat Sacramenta figurarum, et allegorias Sacramentorum, ubi de duobus Abraham filiis loquitur. Adversus Judæos vocat Sacramentum ligni, disputans de securi Elisei, et de ligno Adæ. » Hæc ille. Qui viderit quam bene cohaerent, Augustinum autorem illius rei facere, quem apud Tertullianum, aliosque vetustos Patres, et apud ipsum Apostolum Paulum inventari.

Addé postremo, quod omnes lingue vulgares in Latina Ecclesia hoc nomen refine runt, ut Italica, Gallica, Hispanica, Germanica, et aliae; quod est argumentum semper fuisse hoc nomen Sacramentum, in Ecclesia, venerabile. Sed de hac prima Questione satis.

CAPUT VIII.

De etymologia, et notione Mysterii et Sacramenti.

Quia certum est prius in Ecclesia fuisse voces Hebraicas et Græcas, quam Latinam, Sacramentum, et Latinos nihil aliud voluisse exprimere per Sacramentum, nisi quod Hebrai, et Græci exprimebant per sua vocabula; Primum de Hebraica; Deinde de Greca; Postremo de Latina voce dicendum erit.

Hebrai tres habent voces, quibus Sacra menta sua significare solent. Primum enim omnes ceremonias, inter quas numerantur Sacramenta, vocant **מִזְבֵּחַ** vel **מִזְבֵּחַ**, ut patet Exod. XII. XXVIII. et alibi. Sed hoc nomen non tam ipsam ceremoniam, quam legem ceremoniale significat; nam **מִזְבֵּחַ** statuere significat, et **מִזְבֵּחַ** legislatorem. Unde in testamento novo semper ceremonia Iudeorum dicuntur leges, ut Matth. XI: *Lex et Prophetæ usque ad Joannem*, id est, Figuræ illæ ceremoniarum; et vaticinio Prophetarum usque ad Joannem. Et Galat. V. *Contestor omni circumidenti se, quod debitor est*

(1) Psal. CXXI. 6.

CAPUT VIII.

349

universæ legis faciente (1). Id est, qui admittit circumscriptionem, debet eodem jure admittere omnes ceremonias.

Aliud vocabulum est **כָּלֹא כָּלֹא** et **כָּלֹא כָּלֹא**, quod consecrationem, seu initiationem significat, et habetur Exod. XXVIII. et Levit. VIII. ubi agitur de consecratione Sacerdotis. Deducitur autem haec vox a verbo **מִזְבֵּחַ**, et significat implere, et perficiere; quia qui Sacramentum suscipit, perficitur, ut sit idoneus ad sacram functionem peragendam.

Tertia vox est **מִזְבֵּחַ** et **מִזְבֵּחַ** qua magis in uso est Chaldaës, quam Hebreis. Unde Hebrei nondum invenerunt veram ejus radicem; sed, ut supra diximus, satis aperi colligunt ex cap. II. Danielis, ea voce significari tum rem ipsam secretam, tum etiam signum rei secreta.

Porro etymologiam Mysterii explicans Clemens Alexandrinus in oratione exhortatoria ad Gentes, cuius etiam meminit Eusebius in II. de preparat. Evangelio cap. 5. dicit **μυστήριον** dici a **μύστης**, quod scelus, et execrationem significat. Reprehendit Dominicus a Soto hanc etymologiam in IV. dist. I. q. 1. art. 4. quod **μύστης** per iota significet scelus, et odium **μυστήριον** autem scribat per upsilon. Sed non erat opus, ut homo Latinus cum auctoribus gravissimis, atque Græcis, de Graeca vocis etymologia contenteret. Nam etsi **μύστης** odium, **μύστης** tamen scelus proprie significat: Porro Clemens a **μύστης** deduxit **μυστήριον**, non a **μύστης**, licet posteriori hanc vocem habeant aliqui Latin. codices Eusebii, ex errore librariorum. Præterea Clemens non voluit eo loco propriam, ac germanam etymologiam Mysterii explicare, sed de industria posuit quamdam milles propter, sed valde aptam ad irridendum sacra Gonilium, quod tum agebat. Itaque cum vellet sacra illa ridere, ac detestari, dixit vel appellari **μυστήριον** τοῦ τοῦ **μύστης**, quod scelesta, et execranda esset, vel dicta esse **μυστήριον**, quasi **μυστήρια**, id est, fabulos.

Alli deducunt **μυστήριον** a verbo **μύειν**, quod est claudo, et **τάπεινον** quod est os: quasi Mysteria silentio honoranda sint: vel a **μύειν**, et **τάπεινον**, id est abscondere, et servare, quod sint occulte servanda res sacra.

Posset etiam non inepte deduci a **μύειν**, quod est initio, seu sacris imbuo, unde est **μύειν**, id est, sacrorum antistes, qui alias initiat.

(1) Matth. XI, 13; Galat. V, 3. — (2) I. Cor. XIII, 2; Matth. XIII, 11.

Sunt autem tres hujus vocis significaciones. Prima ac præcipua est, ut Mysterium dicatur ea cærementia, qua homines sacris initiantur. Quocirca M. T. lib. II. de legibus dicuntur etiam initia: et S. Ambrosius librum scripti, de iis, qui Mysteriis initiantur. Et haec significatio respondet etymologice, quam posuimus a verbo **μύειν**, et huic voci in haec significacione respondet vox Hebreæ **מִזְבֵּחַ**, id est, consecratio. Quia vero Mysteria Gentilium noctu celebrabantur, et secreta esse oportebat, inde nata est.

Secunda significatio, qua Mysterium dicitur id omne, quod arcana, et secretum est. Hinc est illud Apostoli, I Corinth. XIII: *Si noverim Mysteria omnia*. Matth. XIII: *Vobis datum est nosse Mysteria regni Dei* (2): Et respondet verbum Hebreum **νόοντας** in priore significacione, vel etiam **νόοντας** quo frequentius utuntur, id est, secretum.

Tertia significatio ex secunda nata est, qua videlicet Mysterium dicitur omne signum externum rei arcane, et latentis: qua significatio omnes figure Testamenti veteris dicuntur Mysteria, nec non parabolæ et similitudines que habentur vel in Evangelio, vel in Apocalysi, ut testimonia supra allata ostendunt. Et huic respondet vox illa **νόοντας** in posteriori significacione.

Jam vero Sacramenti etymologia notissima est; dicitur enim a sacro: sed significaciones multæ sunt. Prima est, ut Sacramentum dicitur pignus a litigantibus in loco sacro possum. Ut enim scribit Varro lib. IV. de lingua Latina prope finem, mos erat apud Romanos, ut cum duo litigabant, tum qui affirmabat, tum qui negabat, deponebat quingenta æris in loco sacro apud Pontificem: finita vero lite, qui vicerat, depositum sum recipere, qui vinceretur, perderet, ejusque depositum æario cederet in penam injustæ litigiosi. Illa ergo depositum Sacramenta dicebantur, quod in loco sacro servarentur. Haec significatio præter ceteras plurim Zwinglio, in lib. de vera et falsa religione cap. de Sacramentis: « Sacramentum, inquit, nihil aliud est quam initiatio, et oppigenatio. Scit enim qui litigaturi erant, certum pecunie pondus deponebant; sic qui Sacramentis initiantur, sese obstringunt, et oppignerant. »

Secunda acceptio est, ut Sacramentum idem sit, quod juramentum, quod quidem

nisi per rem aliquam sacram fieri non potest, eum Deum ipsum testem citet omnis, qui jurat. Est autem haec acceptio frequensima in jure civili, et Canonico, et in auctoribus tum Gentilibus, tum etiam Christianis. Hęc acceptio Calvinus placuit lib. IV. Instit. cap. 14. §. 43. Sic tamen, ut Sacramentum non tam sit juramentum, quo se homo obstringit Deo, quam quo se Deus obstringit homini. Unde Nicolas Selneckerus in 2. par Pædagogie cap. de Sacramentis, dicit *παράπονον*, dici a *πάσῃ*, quod est claudo, quia Sacramentum quasi Dei sigilla claudunt, et obstringunt divinas promissiones.

Tertius significatio est, ut Sacramentum idem sit, quod Mysterium; et proinde significet tria illa, que Mysterio voce significari diximus; nimirum, rem secretam, et signum rei secreta, et rem sacramentum, et initiantem.

Quæ omnes acceptiones convenient nostris Sacramentis, sed maxime propria est ea, quam ultimo loco nominavimus. Nam illa Prima Varronis et Zwinglii non est aliena a nostris Sacramentis. Vere enim per Sacramenta nos obstringimus, et oppigneramus Deo, tamen hęc acceptio nec inventitur in Scripturis, nec est ita propria, ut solis Sacramentis nostris conveniat. Multa enim sunt alia praeter Sacraenta, quibus nos opigneramus Deo, ut omnia vota.

Secunda acceptio Calvini, quadrat etiam in nostra Sacraenta. Nam in Sacramentis, ut nos Deo obstringimus ad obsequium, ita se nobis ille quoddammodo obstringit ad protectionem. Sed neque hęc habetur in Scripturis, neque est propria nostrorum Sacramentorum, cum etiam sine Sacramentis per simplicem promissionem se Deus obstringere solet.

Tertia et quarta acceptio, qua Sacramentum dicitur quæcumque res sacra, arcana, vel signum rei sacre et secreta, habentur in Scripturis, ut supra ostendimus, et Sacramentis nostris convenient. Nam omnia nostra Sacraenta, et sacra sunt, cum Dei sint; et arcana sunt, cum soli fidelibus nota sint, nee debeat aliis facile prodi, ut docet Dionysius de Eccles. hierar. cap. I. et Cyrilus lib. VII. in Julianum, extremo, et alii Patres passim, et denique rem sacrum, et occultum significant, nimirum gratiam. Sed neque hęc acceptiones sunt propriæ nostris Sacramentis, cum plurima sint alia signa sacra, arcana, et quæ res sacras, et arcana signifi-

cent, ut omnes fere figure Testamenti veteris.

Quinta igitur acceptio, qua Sacramentum significat cærementiam initiantem, et consecranti hominem Deo, sive (quod fere est idem) signum rei sacre, non eujusunque, sed rei sacrae sacramantis, et initiantis hominem, propriissima est. Nam in primis solis Sacramentis convenit, ut postea fuisse ostendemus.

Deinde respondet apertissime etymologia Mysterii, et Sacramenti. Nam Mysterium deduximus à *πάσῃ*, quod est initio; et Sacramentum rectissime deducitur a sacramento. Unde S. Augustinus lib. XV. Civit. cap. 26: «Inde, inquit, Sacraenta manarunt, quibus credentes initiantur»: ubi dicit, initianti Sacramentis novæ legis. Et epist. 23. dicit, Sacraenta novæ legis consecrare homines Deo. Et Tertullianus lib. de prescriptionibus, ostendere volens quemadmodum diabolus Deum imitari studeat: «Tingit, inquit, et ipse quosdam, utique credentes, et fideles suos; expiationem delictorum de lavacro re-promittit, et sic etiam initiat Mithra.» Hec illi; ubi Baptismi Sacramentum initiationem appellat. Et S. Ambrosius librum, in quo de Sacramentis Baptismi et Eucharistie tractat, inscribit, Deiis, qui initiantur Mysteriis. Item Magister in IV. dist. I. et cum eo Doctores plurimi dicunt, Sacramentum dici a sacramento. S. Thomas in 4. 2. quæst CII, art. 5: «Sacramenta, inquit, proprie dicuntur illa, que adhibebantur Dei cultoribus ad quamdam consecrationem, per quam scilicet deputabantur quoddammodo ad cultum Dei.»

Denique Sacraenta veteris legis numquam vocantur in Scriptura Testimenti veteris secreta, vel signa rei sacrate, id est, *κείμενα* vel *τέλη* sed semper appellabantur consecrationes, et initiations, id est, *τέλην* vel cærementia, id est, *τέλην*.

CONTROVERSIA II.

DE DEFINITIONE SACRAMENTI.

CAPUT IX.

Quid requiratur ad Sacramentum novæ legis constitendum.

Diximus de nomine, nunc de re ipsa dividendum erit. Tres autem erunt partes disputationis de natura Sacramenti. Primo enim exponendum erit, quid requiratur ex communis sententia omnium Catholicorum ad Sacramentum novæ legis constitendum. Deinde disserendum erit de ipsa formalitate, et artificiosa definitione Sacramenti. Postremo examinandæ, et refellendæ variae hereticorum sententiae, et deputationes circa natum, et definitionem Sacramenti.

Quod igitur ad primum attinet, Catholicæ Doctores, eti dissentiantur rebus quibusdam Philosophicis, et minutis, ut, An Sacramentum sit unum per se; An sit ens rationis, etc, tamen in re Theologica mirifice convenient; cum heretici contra inter se mirifice dissentant; ut mox videbimus.

Igitur que ad Sacramentum novæ legis constitendum necessario requiruntur, haec sunt. Primum ut sit signum, dicitur autem signum, ut S. Augustinus definit lib. II. cap. I. doct. Christ. «Res præter speciem, quam ingerit sensibus, aliud aliud ex se faciens ut est fumus signum incendi, et odor signum rei odorante præsentis, et aurora signum vicini solis: alia signa sunt ex arbitrio institutus, ut nomina, et verba omnia, vexilla militum, et omnia insignia familiarium. Porro Sacraenta signa esse posterioris generis, docet Augustinus lib. II. Doctrine Christianæ, cap. 3. et lib. III. cap. 9. neque ullus contradicit. Res enim ipsa per se clamat.

Quartum est, ut hoc signum habeat cum re, quæ significat, analogiam, et similitudinem aliquam. Triæ enim inveniuntur signorum genera. Quedam enim tantum habent cum re significata similitudinem; ut sine ulla institutione naturaliter significent; quomodo imago Christi, signum est Christi, et vestigium in arena impressum, signum est pedis.

gnum sepulturæ, et resurrectionis, I. Corinth. XI. Eucharistia dicitur signum passionis, et mortis Christi, Ephes. V. Matrimonium dicitur signum coniunctionis Christi, et Ecclesie: tum ex Patribus; Nam Dionysius cap. I. Eccles. hierarch. et alii Patres Græci, Sacraenta vocant *σημεῖα*, id est, signa, et S. Augustinus, nunc vocat signa, ut de catechizandis rudibus cap. 26. nunc verba visibilia, ut lib. XIX. contra Faustum cap. 16.

Secundum est, ut hoc signum sensibile sit: Sunt enim signa quedam etiam invisibilia, ut character animæ impressus. Sed Sacraenta visibilia, seu sensibilia signa esse debere, certissimum est. Solus ferme est Guilielmus Okam, qui in IV. dist. I. fatetur quidem Sacraenta esse signa sensibilia, sed non putat id esse de essentia, quia posset Deus instituere Sacramentum in re spirituali, ut si statueret, ut oratio mentalis, aut meditatio passionis Christi conferret gratiam ex opere operato. At fallitur Okam, quia illa oratio, vel meditatio haberet quidem effectum Sacramenti, sed Sacramentum non esset. Sacramentum enim intrinsecæ, et essentialem est cærementia religiosis; cærementia autem est actus externus. Unde sancti Patres passim docent, Sacraenta esse vestigia quedam, et manuadæs ad spiritualia, et invisibilia; ut patet ex Dionysio, et Augustino locis notatis, neconon ex Chrysostomo hom. 83. in Matth.

Tertium est, ut hoc signum sit voluntarium, sive datum, non naturale. Quedam enim signa sunt naturalia, que non pendent ex natura institutione, sed ex natura sua significant; ut est fumus signum incendi, et odor signum rei odorante præsentis, et aurora signum vicini solis: alia signa sunt ex arbitrio institutus, ut nomina, et verba omnia, vexilla militum, et omnia insignia familiarium. Porro Sacraenta signa esse posterioris generis, docet Augustinus lib. II. Doctrine Christianæ, cap. 3. et lib. III. cap. 9. neque ullus contradicit. Res enim ipsa per se clamat.

Quartum est, ut hoc signum habeat cum re, quæ significat, analogiam, et similitudinem aliquam. Triæ enim inveniuntur signorum genera. Quedam enim tantum habent cum re significata similitudinem; ut sine ulla institutione naturaliter significent; quomodo imago Christi, signum est Christi, et vestigium in arena impressum, signum est pedis.

Quaedam alia nullam habent cum res significata similitudinem, et ideo tota pendent ab institutione: hoc modo verba sunt signa rerum, et sonus campanae signum senatus habendi.

Quedam denique medio modo se habent. Nam habent quidem aliquam analogiam cum re, sed tam indeterminatam, et confusam, ut magis apta sint ad significandum, quam acta significant, nisi determinentur ab aliquo: quomodo imago hominis non facta ad alieujus particularis hominis similitudinem, neminem in particulari significat, et tamen quemlibet significare potest, si determinetur adscripto nomine alieujus, aut adito vestimento, aut alio signo particularis hominis.

Huius tertii generis sunt omnia Sacra menta. Nam nec per se significant actu, nisi determinentur, et tamen apta sunt significare, si determinentur. Id patet discurrendo per singula. Nam ablution exterma interne ablutionis similitudinem gerit; propiore appetissima est ad eam significandam, si ad id adhibetur. Idem de Unctione, alimento corporis Domini, aliisque Sacramentis dici potest.

Solum est Sacramentum Poenitentiae, quod cum in solis verbis consistat essentialiter, non videtur habere naturalem analogiam cum re significata; sed habet tamen. Non enim illi verba, *Ego te absolo*, Sacramentum sunt, quatenus significant ex humana institutione, id est, quatenus verba sunt: sed quatenus sunt veluti res quedam a Deo institutae ad significandam, et efficiendam justificationem a peccatis. Habet autem analogiam exterior absolutio, quae ore pronuntiatur, cum interna justificatione, quae a Deo efficitur. Itaque absolutio significata per verba, Sacramentum est, non ut per verba significatur, sed ut significat ipsam absoluti onem internam.

Unde S. Augustinus in epist. 23. ad Bonifacium: «Si Sacra menta, inquit, quaedam similitudinem earum rerum, quarum Sacra menta sunt, non haberent, omnino Sacra menta non essent.» Et Graeci Patres, passim Sacra menta vocant *átrivm*, quod vocabulum significat rem ita similem alteri, ut cum illa quasi certare videatur de forma: ut si de picta imago ita probe, et quasi ad vivum rem exprimat, ut non imago, sed res ipsa videa-

tur. Sic enim accipit hanc vocem Nazianzenus in 2. oratione de Pascha, ubi noctem Paschalem ob infinitam ardorium cereorum multitudinem, quibus illuminabatur, vocat antitypam firmamenti celestis, ubi infinita stellarum lumina conspicuntur. Sic etiam ante Gregorium S. Petrus in epistola priore, cap. III. vocat Baptisma nostrum antitypum respectu arce Noe, ubi noster interpres recte vertit, similis formæ. Cum ergo Patres Sacra menta vocant *átrivm* earum rerum, quarum Sacra menta sunt; nihil aliud sibi volunt, quam habere Sacra menta maximam similitudinem cum his rebus, quarum sunt Sacra menta.

Quintum est, ut hoc signum repræsentet rem aliquam sacram, non profanam. Sunt enim Sacra menta cæromonia religionis: unde etiam illa violare, omnium consensu, sacrilegium est. Id quod etiam patet ex nomine: nam Sacramentum a sacro dicitur. Denique S. Augustinus in epist. ad Marcellinum dicit, signa cum ad res divinas pertinet, Sacra menta nominari.

Porro res illa sacra, quam Sacra menta novæ legis significant, triplex est: gratia justificans, qua ut præsens demonstratur: passio Christi, qua est causa gratiae, et ut præterita commemoratur: et vita æterna, qua est effectus gratiae, et ut futura prafiguratur. Ita docet S. Thomas 3. par. quest. LX. art. 3. et omnes alii Doctores. Ad de Baptismo quidem, et Eucharistia resnotissimum est. Nam Rom. VI. quod Baptismus sit memoria passionis, ostendit Paulus cum ait: *Quicumque baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus*. Et infra de gratia justificationis: *Qui mortuus est, justificatus est a peccato*. Et: *Concepisti enim sumus cum illo per Baptismum in morte, ut quomodo Christus resurrexit a mortuis, ita et nos in novitate vite ambulemus*. Denique de vita æterna ibidem: *Si complantati sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus* (1).

Pari ratione de Eucharistia, Luc. XXII: *Hoc facite in meum commemorationem*, id est, in memoriam passionis: nam ut exponit Paulus I. ad Corinth. XI: *Quotiescumque manducamus panem hunc, mortem Domini annuntiamus*. Item de gratia, Joan. VI: *Qui manducat me, et ipse vivet propter me*. De gloria: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in eternum* (2). Unde Ecclesia canit: «O sacrum

(1) Rem. VI, 3, 7, 4 et 5. — (2) Luc. XXII, 19; I. Cor. XI, 26; Joan. VI, 58 et 59.

convivium, in quo Christus sumitur: Recolitur memoria passionis ejus: Mens impletur gratia: Et futura glorie nobis pignus datur.»

De aliis Sacramentis non est ita notum: tamen certum est, saltem implicite, illa omnia significare quia cum omnia significant gratiam, consequenter etiam significant principium, et finem ejusdem gratiae.

Est autem hoc loco notandum, id quod præcipue et essentialiter significatur per Sacra menta novæ legis, esse solam gratiam justificationem. Nam ut infra dicemus, Sacra menta novæ legis efficiunt quod significant, at non efficiunt passionem Christi, nec vitam beatam, sed solam justificationem: passionem enim presupponunt, et vitam beatam promittunt; justificationem autem propriæ adferunt.

Præterea Sacra menta, ut mox dicemus, sunt instituta ad sanctificandum. At quo proprie, et formaliter sanctificamur, gratia est; passio Christi, et vita beata extrinsecus sunt.

Denique id proprie Sacra menta significant, quod per verba exprimitur: verbi autem Sacra mentorum justificatione sola plerumque exprimitur. Id enim significat, Ego te ablio, Ego te confirmo, Ego te absolvo etc. Neque obstat, quod verba Eucharistiae, *Hoc est corpus meum, non videantur sonare sanctificationem*, sed ipsum Domini corpus. Nam illud significant, ut cibum animarum, et spiritualem mentis refectionem, que per internam gratiam fit.

Atque ex hoc capite multa sacra signa excluduntur a ratione Sacra menti, ut res creare omnes, que signa sunt potentiae, et sapientiae Dei; nam: *Celitennarrant gloriam Dei*, Psal. XVIII (1). Item omnes sacra imagines Christi, et Sanctorum; sacra littera, signum crucis, et alia id genus, que sunt quidem signa sacra, et rerum sacrarum; sed non significant proprie gratiam sanctificantem animas.

Sextum est, ut hoc signum non solum significet sanctificationem, sed etiam ita significet, ut quae tunc fiat, dum Sacra mentum adhibetur. Omnes enim Theologi convenient, quod Sacra menta novæ legis significant sanctificationem, quae tunc fiat: id enim verba ipsa ostendunt, Ego te absolvo, Ego te ablio, etc. et hinc multa signa sacra

sancificationem significantia excluduntur a ratione Sacra menti. Nam exempli causa, Manna quod pluebat Israelitis, significabat spirituale refactionem et dulcedinem, quam prebet Eucharistia: tamen Sacra mentum non erat, sed figura Sacra menti, qui significabat eam refractionem, ut futuram, non ut quae tunc daretur. Sic etiam columba, que super Christum apparuit in Baptismo, signum erat sanctitatis, et innocentie Christi, sed non quae tum primum inciperet, vel cresceret: jam enim ab incarnatione plenus fuerat gratia.

Septimum est, in quo etiam omnes convenient, ut Sacra menta novæ legis, non solum significant sanctificationem, que tunc fiat; sed etiam, que fiat vi ipsius Sacra menti, ita ut Sacra mentum sit causa instrumentalis sanctificationis; id quod postea probandum erit contra hereticos. Hinc autem excluduntur a ratione Sacra menti lingua illæ ignæ, que apparuereunt super Apostolos in die Pentecostes: significabant enim charitatem ardentissimam, que tum Apostolis infundebatur una cum sapientia, et eloquentia plane divina, sed Sacra mentum non erant, quia non vi carum linguarum infundebatur illis charitas. Questio solum remanet, an dari gratiam ex vi Sacra menti, sit proprium Sacra mentis novæ legis, an vero conveniat Sacra mentis in genere. Sed de hoc postea agendum erit: nunc satis est convenient omnes Doctores, quod Sacra menta novæ legis id habeant.

Est autem hic notandum, quod cum dicimus de ratione Sacra menti esse ut sanctificationem significant, et efficiat; id intelligitur non de actu; sed de naturali aptitudine. Potest enim fieri, ut dum infans baptizatur, nemo sit qui cogitet, quid Sacra mentum significant; quo circiter nihil tunc actu significabit, tamen ex se aptum erit ad significantem. Potest etiam fieri ut Sacra menti effectus impediatur. Nam cum quis accedit ad Baptismum, vel alia Sacra menta cum animo perseverandi in peccato, is cerne non sanctificatur actu: tamen Sacra mentum adhibetur. Omnes enim Theologi convenient, quod Sacra menta novæ legis significant sanctificationem, quae tunc fiat: id enim verba ipsa ostendunt, Ego te absolvo, Ego te ablio, etc. et hinc multa signa sacra

Octavum, ac postremum, quod ad ratio-

(1) Psal. XVIII, 2.
TOM. III.

nem Sacramenti pertinet, est, ut sit cæmeronia religionis stata, ac solemnis, quæ hominem Deo consecret. Ita docet S. Thomas in 1. 2. quest. CII. art. 5. et facile probari potest. Nam ut S. August. docet lib. XIX. contra Faustum, cap. 11. lib. IV. de Baptismo contra Donatistas, cap. 22. Sine Sacramentis religio esse non potest, proinde tamdui durare debent Sacraenta, quamdui religio durat. Quocirca Exod. XII. et alibi dicuntur Sacraenta ejus temporis ritu perpetuo servanda, id est, numquaque finem habitura, nisi in adventu Christi, quando vetus ipsum Testamentum finem habitabat. Sic etiam 1 Cor. XI. de Eucharistia Sacramento Paulus dicit: *Quotiescumque manducabitis panem hunc, aut caelicem bibitis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat* (1). Id est, durabit hic ritus, quo mortem Domini commemoramus, donec mundus ipse finiatur, et Dominus ad iudicandos veniat. Non igitur Sacraenta sunt aliqua signa ad breve tempus ostensa, sed sole ceremonias durabiles, solemnes, ac statas.

A que hinc intelligimus, eur Sacramentum non fuerit illud Christi verbum ad peccatiem: *Remittuntur tibi peccata tua* (2), Lue. VII. et illa insufflatio in Apostolos Joan. XX. Nam ista Christus semel fecit, non autem inde cæmerionam in Ecclesia frequentandam instituit, et forte non adhibuit illa verba et illam insufflationem, tamquam instrumenta ad sanctificationem, sed solum expressit per nuda signa, quod volebat: forte etiam adhibuit ea, ut instrumenta, ut alias lutum ad illuminandum cæcum, et manus impositionem ad curandos ægrotos: sed (ut dixi) adhibuit tunc, quia ita ei placuit, qui potest qualibet re uti ad quilibet faciendum, non tamen inde cæmerionam instituit, proinde nec Sacramentum. Hec sunt igitur, quæ ad rationem Sacramenti nova legis pertinent.

CAPUT X.

Posse Sacramentum proprie definiri.

His ita constitutis agendum est de ipsa formalitate, et artificiosa definitione Sacramenti: ac tria breviter tractanda sunt. Pri-

(1) 1. Cor. XI. 26. — (2) Lue. VII. 48.

mo; An Sacramentum proprie definiri possit. Secundo; Quæ sit propria definitio Sacramenti. Tertio; An ea conveniat tantum Sacramentis nostris, an omni Sacramento in genere.

Igitur prima quæstio est; An Sacramentum vere, et proprio definiri, an solum crasso quodam modo describi possit. Ratio difficultatis est, quia Sacramentum vel est aggregatum quoddam per accidens, cum constet ex rebus et verbis; vel est ens rationis, si consideretur formaliter; ut signum ex arbitria institutione significans. Non possunt autem proprio definiri, nisi entia realia, et quæ sunt unum per se.

Tres sunt Doctorum sententiae. Quidam existimant, Sacramentum proprio definiri non posse ob causas jam dictas. Ita Okam, Major, Richardus in IV. dist. 4. Alii volunt, Sacramentum esse quidem ens rationis, tamen unum per se: proinde definiri posse saltem imperfecte. Ita Scotus dist. 1. quest. 2. et Sotus dist. 1. quest. 1. art. 2. Tametsi enim multa sint in Sacramentis, quæ significatio, tamen significatio una est ex variis illis rebus consurgens, quemadmodum una est figura domus, licet multa sint quæ ad domum faciendam concurredunt. Alii denique volunt, Sacramentum proprio definiri posse. Ita Martinus Ledesmius in tractatu de Sacramentis in genere, quest. 1. art. 2.

Ut autem breviter dicam quod sentio, bifariam considerari possunt Sacraenta. Uno modo, Physice, Alio modo, moraliter: quemadmodum etiam homo aliter consideratur a Physico, aliter a Politico.

Et quidem secundum Physicam considerationem, quæ non est propria hujus loci, nec multum ad Theologum pertinet, longe probabiliissimam esse arbitror sententiam primam. Primo, quia ad rationem, et essentiam Sacramenti non pertinet sola significatio, sed etiam res ipsa sensibili, quæ substantia quedam est, et cum adjuncta significatio ens per accidens constituit. Nam si in sola significacione considereret essentia Sacramenti, res ipsa sensibili nihil esset nisi subjectum Sacramenti. At longe aliud nos docet Ecclesia, cum in Concilio Florentino, et in scriptis omnium Doctorum affirmit, Sacraenta constare ex rebus, et verbis, et illas esse materiam, ista esse formam. Quomodo enim ad essentiam Sacra-

menti non pertinent ea, quæ materia, et forma Sacramenti dicuntur, et sunt?

Secundo, Sacramentum, ut Sacramentum, non solum significat; sed etiam sanctificat; ut Catholicæ omnes docent, de Sacramentis novæ legis. At significare, et sanctificare, res sunt diversorum predicatorum, nimis Relationis, et Actionis: non ergo unum per se facere possunt.

Addre, quod qui ponunt in Sacramentis realem quamdam, et Physicam qualitatem, necessario coguntur Sacraenta compонere ex ente reali, et rationis. Significatio enim Sacramenti, cum ex institutione arbitraria pendaat, non potest non esse ens rationis. Quomodo autem esse potest unum per se id, ad cuius essentiam pertinet ens realis, et ens rationis?

At vero si Sacramentum consideremus moraliter, ut vere a Theologo considerari debet, est ens realis, et suo modo unum, atque eo modo definiri potest. Ut enim apud Morales Philosophos definitur regnum, et civitas, et familia, et de his omnibus passiones demonstrantur, licet illa omnia sint entia per aggregationem, si Physice considerentur: ita etiam Theologi definunt Ecclesiam, Concilium, Sacramentum, et alii id genus, licet Physice ista definiri nequeant.

Porro Sacramentum moraliter ideo est unum, quia est unum medium, sive instrumentum ad justificandos homines. Etsi enim aqua, et verba, agere, et significare, sint res in se diversissimæ, tamen ut faciunt unum instrumentum justificationis, unum sunt: atque hoc unum ex genere, et differentia componi dicuntur, ut rursum ex materia et forma, ob similitudinem compositi Metaphysici, et Physici, quam habet. Ut enim in composito Metaphysico sunt duo praedicta, unum universalius, et imperfectius, aliud minus commune, et magis perfectum: sic etiam Sacramentum duo praedicta habet, unum magis commune, et minus perfectum, nimis, esse signum. Omne enim Sacramentum signum est, sed non omne signum est Sacramentum: alterum minus commune, et magis perfectum, nimis, sanctificans instrumentaliter, et per modum ceremonie: id enim solis Sacraentis convenit. Proinde signum, est veluti genus; sanctificans, veluti differentia. Pari ratione ut in composito Physico sunt due partes, quarum neutra predicatur de toto, et una est indeterminata, altera determinans; illa

CAPUT X.

materia, hæc forma dicitur: sic etiam in Sacramentis sunt res, veluti materia; et verba, veluti forma; quia res ipsa, ut causa exempli, aqua, indifferens ex se ad multa significanda, vel etiam efficienda, per verba determinatur ad unum significandum, et efficiendum. Unde est illud Augustini tract. 80. in Joannem: « Accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum. »

Iaque non oportet nimis anxie discutere, an tota ratio, et omnes proprietates generis, et differentiarum, materiaeque ac formæ convenientibus Sacraentis: quia (ut diximus) non Physice, sed moraliter Sacraenta a Theologo consideranda sunt.

CAPUT XI.

Quæ sit definitio Sacraentis.

Secunda difficultas est: quibus verbis concipi debet definitio Sacraentis. Sunt enim plures definitiones apud Theologos, quæ breviter proponendæ, et explicande sunt. Una est: *Signa rei sacrae.* Altera, paulo explicator: *Invisibilis gratia visibilis forma.*

Hæc definitiones colliguntur ex Augustino, ita scribente lib. X. de civitate Dei cap. 3: « Sacrificium visibile, invisibili sacrificium Sacraentum, » id est, sacram signum est; et communis sunt apud Catholicos, ut patet ex Hugo lib. I. par. 9. cap. 2. Bernardo in sermone de cena Domini, S. Thoma III. par. quest. LX. artic. 1. et 2. et ex Thoma Waldensi tom. II. cap. 20. Atque haec quidem definitiones si accipiantur, ut verbi absolute sonant, imperfectæ sunt. Multo enim plura sunt signa rerum sacrarum, aut invisibilis gratia, quam sunt Sacraenta: tamen si accipiantur, ut sonant secundum sensum, et intentionem Ecclesie, et Doctorum hanc sunt, et legitime. Siquidem per signum, intelligent signum sensibile, institutum, practicum, rei signatae similitudinem gerens: per rem sacram intelligent justificantem. Quamquam (si recte monet Hugo loco notato) qui primus dixit Sacraentum esse rei sacra signum, non tam rem ipsam accurate definire, quam nominis interpretationem explicare voluisse videtur. Quocirca non recte faciunt, qui pro hac definitione defendenda nimium altercantur: præsertim cum S. Augustinus loco

citato de Sacramento loquatur, tam ampla significatio, ut etiam sacrificium comprehendat.

Tertia definitio est Hugonis loco notata, qui sic definit: « Sacramentum est corporale vel materiale elementum, foris sensibiliter propositum, ex similitudine representans, et ex institutione significans, et ex sanctificatione confitens aliquam invisibillem, et spiritualem gratiam. » Ubi duo notanda sunt. Primo, per elementum non debere accipi elementum, quomodo accipitur cum dicimus, quatuor esse mundi elementa, sed rem quamlibet, ut a verbo distinguuntur, juxta illud Augustini: « Accedit verbum ad elementum, et fit Sacramentum. » Vocat autem Hugo, et quidam alii, elementum, materias omnium Sacramentorum, quia in primo Sacramento, id est, in Baptismo, verum elementum aqua, materia est, a materia enim primi Sacramenti, materias omnium Sacramentorum nominare voluerunt. Vel etiam quia elementum materiam aptissime significat, cum sit corpus imperfectum; et natura sua ordinatum ad compundendum mixtum: unde etiam Aristoteles materiam primam elementum vocavit.

Secundo notandum est, Hugonem, cum ait, Sacramentum ex sanctificatione vim habere conferendi gratiam, non intelligere per sanctificationem, ut perperam intellexit Kemnitius, pag. 94, aliquam benedictionem, vel consecrationem precedentem, ut est illa, qua benedicitur aqua (nam etiam sine ista benedictione Sacramentum Baptismi conferri potest) sed verbum Dei quod est veluti forma perficiens Sacramentum: illis enim verbis dicitur elementum sanctificari, quia per illam efficitur Sacramentum. Porro haec definitio, etsi potuisse fortasse paucioribus verbis comprehendi, tamen satis integrè complectit totam naturam Sacramenti.

Quarta definitio est Magistri Sententiarum lib. IV. dist. 1, ubi sic ait: « Sacramentum est invisibilis gratia visibilis forma, ejusdem gratiae imaginem gerens, et causa existens. » Quae definitio, quod ad sensum attinet, nil differt a priore. Solum enim in hac definitione desiderari videtur explicatio signi, naturae ne, ac ex institutione sit: sed hoc manifeste colligitur ex illa particula, « causa existens. » Nullum enim signum sensible potest esse causa gratiae, nec illam infalli-

biliter significare, nisi ex Dei institutione, ut hotum est.

Quinta definitio est Catechismi Concilii Tridentini: « Sacramentum est res sensibus subjecta, que ex Dei institutione sanctitatis, et iustitiae tum significandæ, tum efficiendæ vim habet. » Quæ definitio pulcherrima est, cum et brevissima sit, et tamen comprehendat omnia illa octo capita, que ad natum sacramenti pertinere diximus. Nam primo, quod Sacramentum sit signum, patet ex illa particula, significanda. Secundo, quod sensibile, ex illa, *sensibus subjecta*. Tertio, quod voluntarium, ex illa, *ex Dei institutione*. Quarto, quod rei sacre, ex illa, *sacratissimæ et justitiae*. Quinto et sexto, quod sanctitatis, que tunc fiat vi ipsius Sacramenti, ex illa, *vin habet*. Septimo, quod sit ceremonia solemnis, ex eo colligitur, quod dicitur esse res sensibus subjecta, instituta ad sanctificandum. Octavo, quod similitudinem gerat rei significatæ, non habetur expresse in hac definitione, tamen colligi potest ex illa particula, significanda, ex illa, *ex Dei institutione*. Deus enim qui suaviter omnia disponit, numquam instituisset rem unam ad aliam significandam, nisi cum ea analogiam aliquam haberet.

Exstat alia definitio apud Gratianum, I. quest. 4. Can. Multi secularium: « Sacramentum est, per quod sub tegumento rerum visibilium, divina virtus secretus salutem operatur. » Haec definitio a Gratiano tribuitur Gregorio; a S. Thoma in IV. dist. 1. quest. I. tribuitur Augustino. Sed nec hujus, nec illius est, sed Isidorus: habetur enim isidem verbis apud Isidorum lib. VI. etymologicarum, cap. 18. nisi forte Isidorus illam accepit ex libro aliquo nobis incognito Augustini, aut Gregorii. Sed cujuscumque sit, non est cur multum laboremus, cum satis constet ab Isidoro allatam, ad explicandam nominis significacionem, non ad rem ipsam accurate definendam.

An definitio Sacramenti univoce conveniat Sacramentis legis veteris, et novae.

CAPUT XII.

quantur; quia nostra efficiunt sanctificationem, vetera non efficiebant. Utraque sententia partim placet, partim etiam displicet: pono igitur sequentes propositiones.

Prima propositio: « Ad rationem Sacramenti in genere non satis est, ut significet, sed requiratur etiam, ut efficiat sanctitatem, seu sanctificationem: immo magis proprium est Sacramenti sanctificare, quam significare. » Haec est pro prima sententia, Probatur primo, quia (ut supra diximus) in Testamento veteri Sacra menta raro dicuntur significare; frequenter autem dicuntur consecrare, et sanctificare, seu iniungere, ut patet Exod. XXVIII. et Levit. VIII. In Testamento etiam novo Baptismus dicitur lavacrum regenerationis, ad Tit. III. Et certe regenerare magis efficiere, quam significare est.

Secundo, ab etymologia: Nam omnia nomine similia Sacramento, actionem significant, non signum: ut patet de nomine vestimenti, calceamenti, impedimenti, ornamenti, firmamenti, fundamenti, et ceteris ejusdem formæ; Sacramentum igitur a sciendo dicitur, non a significando.

Tertio, quia tota ratio, cur posterior sententia velit, Sacramentum in genere nihil esse, nisi signum; est illa definitio: « Sacramentum est signum sacre rei: » ubi non tribuitur Sacramento efficerem rem sacram, sed solum significare. At jam nos ostendimus istam definitionem non esse perfectam, cum ipse Augustinus, qui ejus est auctor, eam condemnet, quandoquidem vult eam convenire etiam sacrificio.

Secunda propositio: « Sacra menta veteris legis non ideo Sacra menta sunt, quia significant gratiam justificantem, sed quia significant et efficiunt sanctitatem legalem. » Haec est etiam pro prima sententia contra secundam. Et probatur primo ex precedente conclusione. Si enim ad Sacramentum in genere magis requiritur sanctificare, quam significare, profecto Sacra menta vetera, si uero modo Sacra menta erant, non solum significabant, sed etiam efficiebant.

Secundo, quia significare gratiam aliis dandam, non est Sacra mentum, ut Sacramentum est, sed ut figura, et typus rei future. Nam Sacramentum, ut Sacramentum, dicit ordinem ad eum, qui Sacra mentum initiat, non ad alios: ut recte docet S. Thomas 4. 2. quest. CI. art. 4. et quest. CII. art. 5. figura autem dicit ordinem ad futura. Et confirmatur: quia significare gratiam dan-

dam aliis, non erat proprium Sacramentis veteribus, sed etiam sacrificiis, aliasque observantibus Hebraeorum, ut S. Augustinus demonstrat, lib. XIX, contra Faustum, cap. 8, 9, 10 et 11. Neo solum illa, sed etiam serpens aeneus significabat curationem a peccatis, quam Christus allatus erat, Joan. III, Manna dulcedinem Eucharistiae, et transitus maris rubri, salutem per Baptismum, I. Cor. X. et tamen nec serpens ille, nec manna, nec arca Sacraenta erant Testamenti veteris, aut novi.

Tertia propositio: « Sacramentum est genus univocum ad Sacraenta legis veteris, et novae; prouinde Sacraenta vetera erant simpliciter, et absolute Sacraenta. Hec est pro secunda opinione contra primam. Probatur primo. Sacramentum in genere nihil aliud requirit, nisi ceremoniam significantem, et efficientem aliquos consecrationis, seu sanctificacionis: non autem requirit, ut illa sanctificatio sit per gratiam mundantem animam a peccatis, ista enim specialis sanctificatio constituit speciem quamdam Sacraenta, non ipsum genus absolute. Sacraenta autem veteris legis vere significabant, et efficiebant quamdam consecrationem. Nam per Circumcisionem initabantur Iudei, et consecrabantur Deo, ut essent populus ejus peculiaris; per Uncionem sacerdotalem vere consecrabantur Deo filii Aaron, ut fungerentur sacerdotio, atque idem de aliis eorum Sacraenta dici potest; de quibus vide S. Thomam, 1. 2. quest. CII. art. 3. Erant igitur illa vere, et proprie Sacraenta.

Secundo. Nulla esse potest religio sine Sacraenta. ut S. Augustinus docet, lib. XIX, contra Faustum, cap. 11. Sed in Testamento veteri erat vera Ecclesia, vera religio, verum sacramentum, cur igitur non etiam vera Sacraenta?

Neque obstat, quod omnia contingebant Iudeis in figura, I. Cor. X. ac prouide sacrificia, Sacraenta, ritus omnes, typi quidam erant nostri sacrificii, nostrorum Sacraentorum, ac rituum; unde videtur colligi, non fuisse illa sacrificia, et Sacraenta, nisi per analogiam ad nostra. Hoc, inquam, non obstat; siquidem Sacraenta Iudaica erant quidam figura Sacraentorum nostrorum, sed non solum figure, verum etiam res per se. Itaque Circumcisio non solum erat figura Baptismi, sed etiam erat per se ceremonia instituta ad initiandos homines

illius temporis, et adjungendos populo Dei; quare erat imperfectius Sacramentum, quam sit Baptismus, tamen absolute, et proprie Sacramentum erat. Nam etiam bos est animal imperfectius, quam sit homo, et tamen bos absolute, et proprie animal est: sic etiam ordinatio Aaronica non solum figura erat ordinationis nostrae, sed etiam per se ceremonia conservans homines ad sacrificia offerenda. Et ipsa quoque sacrificia non solum figura erant sacrificii nostri, sed etiam per se sacrificia, instituta ad cultum Deo exhibendum, ut summo rerum omnium principio, et fini. Denique ipse etiam populus Iudeus figura erat populi Christiani, I. Cor. X. et tamen quis ambigere potest, an non fuerit etiam per se verus quidam populus?

Itaque non debent conferri res Iudaicae cum nostris, ut imago picta, cum homine vivo, ubi nihil est imago, nisi res alterius: sed ut filii parvuli conferuntur cum viris perfectis, ut facit Apostolus, Gal. IV. Est enim Filius imago Patris, et tamen etiam per se homo: et ut comparantur certamina, atque exercitationes pueriles cum certaminibus, et exercitationibus virorum. Sunt enim certamina puerilia imagines quedam majorum certaminum; tamen habent etiam suam oblationem, et utilitatem illi tempori concurrerentem.

Quarta propositio: « Illa definitio (Sacrae rei signum) convenit univoco Sacraentis omnibus tum veteribus, tum novis. » Hec est pro secunda opinione contra primam. Notandum est autem tribus modis possit exponi definitionem illam. Primo, ut per signum intelligatur signum practicum; per rem sacram, gratia justificans. Et hoc modo non convenit definitio proprii, nisi Sacraentis nova legis; veteribus autem solum secundum quid, et analogice: quia videlicet illa erant signa practice mundantia legalis, que non est gratia justificans, nisi typice, ut imago hominis dicitur homo. Sed ista exppositio non est ad mentem S. Augustini, ut supra diximus.

Secundo potest sic exponi, ut persignum, intelligatur signum practicum, per rem sacram, consecratio in genere, non descendendo ad justificationem internam, vel legalem: et hoc modo definitio convenit univoco omnibus Sacraentis. Sed neque haec exppositio est ad mentem S. Augustini; enim non loquitur ipse de signo pratico, ut S. Thomas recte advertit.

Tertio potest sic exponi, ut per signum, intelligamus nudum signum, per rem sacram, gratiam justificantem: et hoc modo convenit univoco definitio illa omnibus Sacraentis; et hoc dieimus in Conclusione, secuti B. Thomam. Ceterum ista definitio ut supra monimur, non est perfecta, cum convenient etiam sacrificio, eodem teste Augustino loco citato.

Porro definitiones cætera, id est, Hugonis, Magistri, et Catechismi Romani, non convenient nisi Sacraenta nove legis: tamen facile possent accommodari ad Sacraentum in genere, si loco, *invisibilis gratia*, seu *justitia*, poneretur, *consecratio eiusdem*, hoc modo: Sacraentum est res sensibus subjecta, quæ ex Dei institutione consecratio eiusdem, tum significandæ, tum efficiendæ vim habet.

CAPUT XIII.

Solvuntur argumenta Kemnitii.

Ex his autem, quæ diximus, facile responderemus potest ad calumnias Kemnitii. Is enim in 2. par. Examin. cap. de numero Sacraentorum, reprehendit omnes definitiones, quas attulimus, excepta illa Catechismi Tridentini, cuius nullam facit mentionem; et præterea additæ definitiones duas, unam Scotti, alteram Gulielmi Okam, quas etiam reprehendit.

Primum igitur, pag. 38. arguit definitio nem Isidori: « Quomodo, inquit, juxta hanc definitionem Matrimonio erit Sacraentum? » Respondeo, aptissime convinere hanc definitionem Matrimonio: nam sub tegumento visibilium rerum, id est, conjunctionis sponsi, et sponsæ significatur gratia invisibilis, per quam Deus cum anima jungitur; etiamque justificat, sive justitiam infundat, sive infusam augeat. Neque his repugnat, quod Apostolus dicit, Matrimonium signum esse conjunctionem Christi cum Ecclesia: siquidem idem Sacraentum plurium rerum signum esse potest.

Secundo, arguit definitiones Hugonis, quod non recte Sacraentum dicatur, elementum corporale, quandoquidem Sacraentum Eucharistie secundum Catholicos non sit sub-

stantia aliqua, sed sola accidentia panis, et vini. Respondeo. Nec ipsa substantia panis, et vini est elementum proprio dictum, id est, corpus simplex, sed mixtum. Sed, ut supra ostendimus, elementum vocavit Hugo rem quamlibet sensibilem, quæ adhibetur ad Sacraenta perficienda.

Tertio, arguit definitionem Magistri Sententiarum, quod non recte habeat, Sacraentum esse formam visibilem. Nam in Matrimonio Catholicæ volunt materiam esse verba exprimentia consensum: verba autem nec visibilia sunt, nec elementum dicuntur, juxta Hugonem; si elementum distinguuntur contra verbum, juxta illud: « Accedit verbum ad elementum, et fit Sacraentum. »

Respondeo. Non desunt Catholicæ multi, qui materiam in Sacraento Matrimonii esse volunt ipsas personas contrahentes, verba autem solum esse formam: prouinde materiam visibilem, et que elementum dici possit, assignant. Vide Petrum Paludanum in IV. dist. 4. quest. 4. Quod si etiam sola verba essent in Sacraento Matrimonii, adhuc nihil efficeret Kemnitii argumentum. Nam verba quoque elementa dic possunt, quatenus materia locum habent: id enim elementum dicimus, cum de Sacraentis agimus, quod est ex se indeterminatum, et per certa verba, quasi per formam determinatur. Nec minus asservimus verba, visibilia dic posse, cum visibile ad omnia sensibilia, et sensu ipse videndi usitate ad omnem sensum transferatur. Ut enim docet Augustinus lib. X. Confess. cap. 33. recte dicimus: Vide quomodo luceat, quomodo oleat, quomodo sappiat, quam sit durum, quam bene sonet: non tamen contra dicimus: Audi quomodo luceat, gusta quomodo splendet, olfac quam niteat, palpa quam fulget.

Quarto, arguit easdem duas definitiones, quod non recte habeant, Sacraentum esse signum invisibilis gratie, si per gratiam intelligatur gratia gratum faciens. Nam etiamsi Richardus disputet, in Matrimonio, et Ordinatione, ut in aliis Sacraentis, dari ejusmodi gratiam: « Reliqui tamen, inquit Kemnitius, agnoscunt hoc subsistere non posse. » Sed hoc est impudens mendacium, ut supra diximus cap. 2.

Quinto, arguit definitionem Scotti, et Okam: Sed immrito, cum nihil falsi illæ continent; et solum verbis, non autem sen-

tentia discrepant a definitione communis.

Sexto, oppugnat omnes definitions similis: « Si enim, inquit, Sacramentum est signum significans effectum Dei gratuitum efficaciter; quomodo non erunt Sacra menta, beneficium Monachorum, aqua benedicta, rosa benedicta, ensis benedictus, Agnus Dei, beneficium herbarum, campanarum, imaginum, inunctio regalis, consecratio templi, coemeterii, altaris etc. Illa enim fluit certis consecrationibus, et finguntur habere spirituales effectus. » Sed haec omnia facile refelluntur ex duplice capite. Primo, quia nec beneficium Monachorum, nec alia enumerata significant, aut effectum gratiam justificantem, sed alios quosdam effectus, ut deletionem venialium, et protectionem contra Daemonem, quos effectus praecepit habet aqua benedicta. Secundo, quia hos ipsos effectus non habent infallibiliter; non enim ex divina institutione, sed ex Ecclesiæ precibus vni habent.

CAPUT XIV.

Refellitur definitio Lutheranorum.

Acedamus nunc ad excutiendas, et refellendas adversariorum definitions: sunt enim in hac re valde discordes; quod est manifestum signum eos recessisse a veritate, que est una. Certe Kemnitius, qui aliqui conatur tegere, vel conciliare discordias suorum, in 2. part. Examinis, cap. de efficacia Sacramentorum, pagina 96. enumerat quinque diversas sententias Lutheranorum præter suam, que est sexta.

Prima igitur sententia Lutheri est in lib. de captivit. Babylon. cap. ult. ubi dicit, proprie Sacramentum esse promissionem signo externo annexam. Eum recipiunt communiter Lutherani, sed paulo magis explicant. Sic enim definit Apologia Confessionis Augustana artic. 13. « Sacramentum est ritus, qui habet mandatum Dei, et cui est addita promissio gratiae. » Similiter habet Petrus Martyr, quamvis aliqui Calvinista in cap. IV. ad Roman. in cap. X. et XI. 1. ad Corinth. et in explicatione Symboli Italica, art. 9. et 10. Sed Martinus Kemnitius accuratestimum conatur explicare omnia, que ad naturam Sacramenti pertinent.

Et quia tum in Apologia, tum in locis Philippus prefatur, se nominis interpretationem dare, et saepe variat verba sua definitionis; utilius erit ea proponere, et excutere, que ad naturam Sacramenti requiret Kemnitius docet. Primo ergo, vult Sacramentum esse debere exterrnum materiale, seu corporale, et visibile elementum, seu signum, quod certo externo ritu tractetur.

Secundo requirit, ut illud signum habeat expressum mandatum, seu institutionem diuinam.

Tertio, ut illud mandatum sit in Testamento novo: quod idem docet Philippus in locis cap. de Sacramentis, ubi dicit, Sacramentum esse cærementiam in Evangelio institutum.

Quarto requirit, ut Sacramentum non sit cærementia temporaria, sed duratura usque ad mundi consummationem.

Quinto requiri dicit, promissionem de gratia, effectu, seu fructu Sacramenti.

Sexto dicit, eam promissionem debere esse annexam signo, et eo quasi vestitam, divina ordinatione.

Septimo addit, eam promissionem esse debere non de quoquaque dono Dei, sed de reconciliatione peccatoris, et peccati remissioni: quam etiam partem urgent valde Lutherus in captivit. Babylon. et Philippus in locis cap. de numero Sacramentorum.

Octavo requirit, ut promissio, que aliqui generalis est, per Sacramentum applicetur, et obseruantur in particulari singulis, qui cum fide utuntur Sacramentis. Hanc particulam clarius explicant Lutherus et Philippus, et ipse etiam Kemnitius infra capite de efficacia Sacramenti: volunt enim Sacra menta esse testimonia infallibilis gratiae Dei, ad hoc instituta, ut excitent et nutriant fidem, ad eum modum, quo miracula facere solent. Unde Philippus in locis anni 22. comparat Sacramenta miraculis, quibus Deus olim fidem confirmabat: et in Apologia artic. 13. dicit, Sacramentum esse testimonium infallibile, ac si Deus novo miraculo de celo promitteret, se velle ignoroscere. Et Lutherus in lib. contra Coelhaem: « Vult, inquit, Petrus per Baptismum, seu signum externum, fidem provocari, et exerceri, qua salvet; et in lib. de captivit. Babylon. cap. de Baptismo, confert Sacramenta cum vellere Gedeonis, cum Iride, quam Noe in signum accepit, et cum signo quod Isaías obtulit Regi Achaz, Isaiae VII. In ipsa

CAPUT XIV.

etiam Confessione Augustana, articul. 13: « Sacra menta, inquit, sunt instituta, ut sint signa, et testimonia voluntatis Dei erga nos, ad excitandam, et confirmandam fidem, in his qui utuntur, proposita. » Et Kemnitius loco citato pag. 102. dicit, verbum et Sacra menta. Liceat enim nusquam scriptum sit, Deum mandasse, vel instituisse Sacramentum Confirmationis, tamen quia legimus, Actor. VIII. per manus impositionem Apostolorum datum fuisse baptizatis Spiritum sanctum, idque ordinarie, certo colligimus, a Deo id fuisse institutum: nec enim potest ulli crea teta potestas efficiere, ut per impositionem manus, hominibus detinatur Spiritus sanctus. Quod idem probare possemus de aliis Sacramentis, accedente presertim antiqua traditione, et Ecclesie declaratione.

Sin autem vult Kemnitius (ut revera se perte significat) requiri mandatum. Hoc expressum in divinis litteris; falsa est ea particula. Nam per accidens est ad mandatum, sive institutionem divinam, quod sit scripta, vel non scripta: nam aliqui non fuissent vera Sacra menta, Baptismus et Eucharistia, quam Christus, et Apostoli dabant antequam scriberentur Evangelia. Siquidem certum est non fuisse scriptum Evangelium, quando Christus baptizabat, Joannis III. et quando Eucharistiam discipulis dedit, Matth. XXVI. nec etiam quando S. Petrus jussit baptizari tria millia hominum, Actor. II. quo etiam tempore copit frequentari Sacramentum Eucharistiae, ut ibidem iudicat S. Lucas.

Tertia particula, ut hæc institutio sit in Testamento novo, vera quidem est absolute, tamen destruit sententiam adversariorum. Ipsi enim communis consensu contra communem consensem Ecclesie Catholicae, docent, Baptismum Joannis habuisse eamdem vim, et efficaciam cum Baptismo Christi; ac proinde Christum non tam instituisse Baptismi Sacramentum, quam illud jam a Joanne institutum approbasse. Ita Calvinus docet lib. IV Insti. cap. 14. §. 7. Kemnitius in II. part. Examinis cap. de Baptismo Joannis, Philippus in locis, cap. de Baptismo Joannis et Apostolorum.

At certe, si res ita se habet, non est Baptismi Sacramentum in novo Testamento institutum: novi enim Testimenti auctor, et princeps Christus est, ut Apostolus ait ad Hebreos IX proper quod et Isai. XI dicitur Pater futuri seculi. Si igitur Baptismus, quo utimur, et Joanne copit, qui ante Christum venit, et ejus præcursor, et prænuntius fuit,